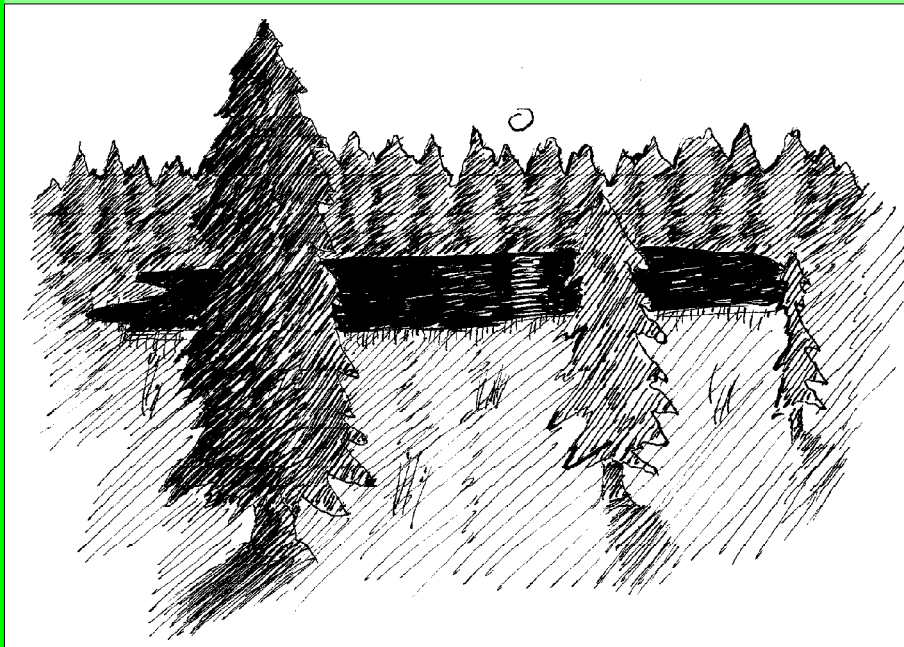

MILJÖDEPARTEMENTET

Alla drar åt samma håll

Sammanfattning av regeringens skrivelse

1996/97:50

”På väg mot ett hållbart ekologiskt samhälle”

Miljödepartementets skriftserie 1:1997

*Producerad av:
Miljödepartementet Information
103 33 Stockholm
Fax: 08-24 16 29
Tfn: 08-405 10 00*

E-mail: registrator@environment.ministry.se

*Tryckt 1997 hos Förvaltningskontorets offsetcentral
Omslag: Chromocard
Inlaga: Cyclus
ISSN 1402-2079*

*I Information Rosenbad, regeringens hemsida på Internet, hittar Du information
och aktuellt material om svensk politik. Där finns bland annat
Miljödepartementets pressmeddelanden, tal och artiklar. Internetadressen är:
<http://www.regeringen.se>*

1. Politik för en ekologiskt hållbar utveckling

Sverige driver på arbetet med en ekologiskt hållbar utveckling. Vi måste skapa vårt välstånd i balans med naturen och effektivare använda energi, vatten och råvaror.

Sverige har lyckats bromsa miljöförstörelsen. Vi har också lärt oss hushålla bättre med naturresurserna. Många av våra miljöproblem orsakas av utsläpp och nedfall från andra länder i norra Europa. Därför är det viktigt att Sverige driver på EU:s miljöarbete.

Sverige deltar också i andra internationella sammanhang. Klimatförändringar, spridning av farliga ämnen, utrotning av djur och växter är bara några av flera globala problem. De flesta miljöproblemen beror på att människan ännu inte lärt sig att hushålla med sina naturresurser. Sverige arbetar därför tillsammans med andra länder för att utveckla ett ekologiskt hållbart samhälle där vi inte skadar hälsa, klimat eller ekosystem. I Sverige vill vi utgå från miljön och hushållningen med naturresurser i alla beslut och i planering av allt vi gör. Tillväxten ska ske på miljöns villkor. Samhällets olika sektorer måste ta sitt ansvar. Regeringen vill därför ta reda på hur de olika samhälls-

sektorerna påverkar miljön. Först när vi känner till sektorernas påverkan kan vi utveckla olika sätt för att minska sektorernas miljöpåverkan.

Regeringen har tillsatt en särskild delegation för ekologiskt hållbar utveckling. Delegationen ska utveckla en gemensam grund för alla sektorer. Den ska också föreslå hur vi kan investera i ekologisk hållbarhet.

2. Sektorerna och miljön

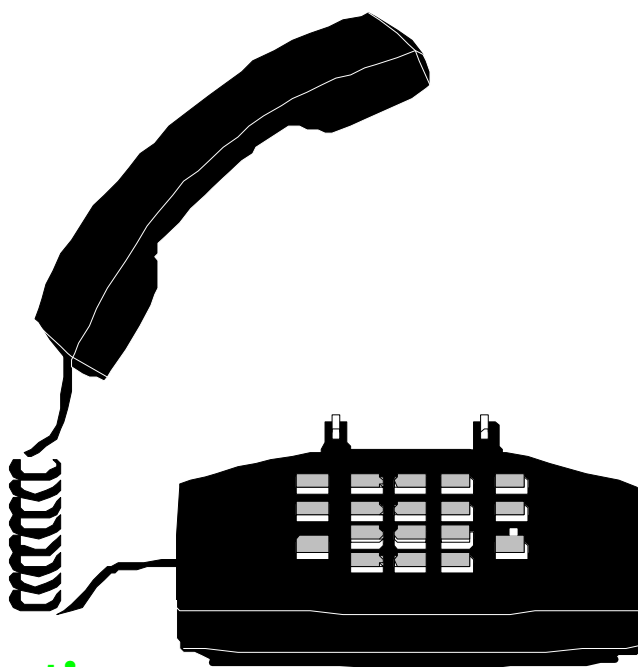
Ekonomisk tillväxt och miljö

Genom den ekonomiska politiken ska samhället utvecklas, alla få jobb, priserna hållas på stabil nivå och fördelningen ske rättvist. Men dagens samhällsutveckling får inte slösa med naturens resurser så att framtidens människor får sämre villkor än vad vi har. Under vårt århundrade har samhället utvecklats på bekostnad av naturen. Utsläppen har ökat och vår användning av energi och andra råvaror har ökat. Under senare årtionden har vi blivit allt mer medvetna om de nackdelar samhällsutvecklingen skapar för miljön. Därför har vi också försökt ta fram politiska hjälpmedel för att utveckla samhället så att vi inte förstör miljön. Med hjälp av lagar, skatter och avgifter kan samhället påverka människors och företags beteende. Sverige har bland annat infört koldioxidskatt, skatt på svavelutsläpp och naturgrus samt avgift på kväveoxidutsläpp. En tidigare genomförd skatteväxling har inneburit att skatten på arbete har minskat och miljöskatten ökat. Möjligheten att fortsätta denna utveckling har utretts. I framtiden kan vi komma att få en förändrad

energiskatt, nya vägskatter och avfallsskatt. För industrin fördubblas koldioxidskatten från nuvarande nivå. EU har nyligen lagt fram ett förslag om ett nytt direktiv för beskattning av energi.

När vi gör en total bedömning av välfärden får vi inte glömma bort miljön. Det är svårt att sätta en prislapp på miljöns värde, men ett antal metoder har utvecklats för detta. Ett sätt att bedöma miljöns vid olika typer av beslut är att göra miljökonsekvensanalyser. Med hjälp av bland annat ekonomiska styrmedel försöker samhället bygga in vissa säkerhetsmarginaler. Styrmedlen ska få företagen och konsumenterna att välja mer miljövänligt. Det ska kosta att belasta miljön.

Många arbetar med att öka kunskapen om hur tillväxten påverkar miljön. Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån utvecklar till exempel miljöanpassade nationalräkenskaper.

Kommunikation

Svavel- och kväveoxid försurar våra skogar. Samtidigt övergöder kväveföreningar mark och vatten. Koldioxid och växthusgaser påverkar klimatet. Vägar, järnvägar och flygplatser stör natur- och kulturlandskapen. Dessutom förorsakar transporterna avgaser och buller. Riksdagen tog 1988 ett beslut om att transporterna måste utvecklas så att de främjar god miljö och god hushållning med naturresurser.

Har miljön då blivit bättre sedan beslutet togs? Ja, i vissa fall, men inte alla. Vägtrafikens utsläpp har minskat, medan utsläpp inom sjöfart och flyg har ökat. Sverige kommer inte att klara målet med att minska koldioxidutsläppen. Övriga klimat-

påverkande gaser har dock minskat.

Samtidigt som transporterna blir mer miljövänliga måste samhället ta hänsyn till trafikpolitiska mål. Tillgänglighet, effektivitet, regional balans och konkurrens inom näringslivet är exempel på sådana mål. Ny teknik, renare bränslen och samverkan mellan olika transportslag kan förena miljö målen med de trafikpolitiska målen.

I EU deltar Sverige i debatten om framtidens transporter. Regeringen förhandlar om ett regionalt vägavgiftssystem för tunga lastfordon.

Våren 1997 lägger regeringen en proposition om kollektivtrafiken. I december 1996 lade regeringen

fram ett förslag om framtidens infrastruktur (prop 1996/97:53). Propositionen föreslog att samhället bör satsa mer på järnväg och mindre på nya vägar.

Alternativa bränslen och blandbränslen är något annat regeringen har utrett. Inom EU profilerar sig Sverige i bränslefrågorna genom Auto/Oil-programmet för skärpning av krav på bränslen. Samtidigt utvecklar Kommunikationsforskningsberedningen program för ny teknik som el- och elhybridfordon. Regeringen vill också se att miljöinformationen blir bättre för dem som ska köpa ny bil.

När det gäller sjöfarten har regeringen föreslagit att sjöfartsavgifter ska sättas i förhållande till hur fartygen smutsar ner miljön. Regler för avgaser och buller från fritidsbåtar kommer att samordnas med övriga EU-länder.

Miljöskatten vid inrikesflyget ersätts med landningsavgifter beroende på hur mycket flygplanet bullrar.

Kommunikationskommittén har fram till mars 1997 utrett om samhället behöver nya miljö mål och åtgärder som ska minska transporterens påverkan på miljön.

Östersjöländerna förväntas få ett

ekonomiskt uppsving som förutspås påverka Östersjöns miljö. År 1996 förklarade östersjöländerna att transportsektorn måste minska belastningen på Östersjön. Bland annat ska östersjöländerna ta fram ett handlingsprogram för en uthållig utveckling inom transportsektorn.

Jordbruk

Om vi ska behålla Sveriges öppna landskap och skapa förutsättningar för olika typer av natur och traditionella arter så måste Sveriges bönder bruka jorden på rätt sätt. Målet är att 10 procent av åkrarna ska odlas ekologiskt år 2000.

Vattendrag, sjöar och hav blir övergödda när växtnäring från jordbruket kommer ut i naturen. Jordbruket sprider också ut bekämpningsmedel och kadmium från handelsgödsel. Sådana utsläpp medför hälso- och miljörisker. 1996 avslutades ett program för att minska de ämnen i bekämpningsmedlen som påverkar och bekämpar. Sverige vill behålla sitt jämförelsevis låga gränsvärde för kadmium i fosforgödsel och arbetar för att dessa värden ska bli allmänna inom EU.

Inom jordbruket finns goda förutsättningar för återvinning och återanvändning av energi och

material. Jordbruket kommer att ha stor betydelse när samhället strävar efter ett långsiktigt hållbart samhälle.

Jordbruket fortsätter att miljöanpassas - både i Sverige och inom EU. Inom CAP (Common Agricultural Policy) har Sverige emellertid uttryckt kritik mot EUs jordbrukspolitik. Med tanke på att EU ska utvidgas österut är det viktigt med en förändrad gemensam jordbrukspolitik.

Regeringen har tagit fram förslag till åtgärder och utvecklat olika styrmedel för det fortsatta arbetet. 1998 kommer regeringen att redovisa hur arbetet ska gå till.

Inom Helsingforskommissionen driver de deltagande länderna på arbetet med att skydda Östersjön mot utsläpp från östersjöländernas jordbruk.

Fiske

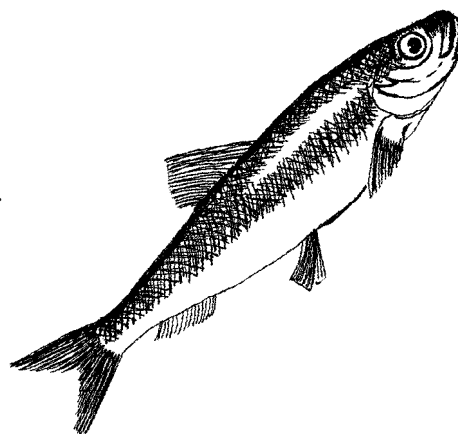
EU och andra internationella samman slutningar har enats om att utnyttja havet på ett ansvarsfullt sätt. Fiskbeståndet ska skyddas från att överutnyttjas. Samtidigt ska länderna ta hänsyn till fiskets ekonomiska och sociala förhållanden. Vatten och fiske ska utnyttjas till livsmedel och trygga välbefindandet.

Men det är inte bara yrkesfisket som påverkar naturen. Vissa, av sportfiskare särskilt populära arter, minskar. Fritidsfisket måste vara väl balanserat. Då kan även framtida generationer få chansen att gå och fiska.

Fiskodlingar påverkar naturen. Enligt miljöskyddslagen måste därför fiskodlingar anmälas och få tillstånd.

Det är mycket som kan påverka fisket. Övergödningen av kusterna är ett av de allvarligaste hoten. I insjöarna är försurningen allvarlig. För att återställa våra vatten måste utsläppen av organiskt material, växtnäringsämnen, försurande substanser och miljögifter minska.

1996 fick Fiskerikommissionen för Östersjön i uppdrag att utveckla ett program för ett uthålligt fiske i Östersjön.

Skogsbruk

Skogsindustrin är sedan gammalt en av Sveriges basnäringar. Sveriges exportinkomster från skogen är större än exportinkomsterna från någon annan näring. Skogen är en förutsättning för vår välfärd. För framtida generationers skull är det viktigt att vi hushållar med skogen.

Samhället måste värna om en biologisk mångfald och genetisk variation. Skogens djur och särskilt hotade arter måste kunna leva kvar i sin naturliga omgivning

Skogsnäringen visar stort intresse av att ta tillvara miljöns behov. Principerna om brukande, bevarande och hållbar utveckling har slagit igenom i branschen. Många skogsägare visar stort intresse för

att arbeta med att bevara skogens biologiska mångfald.

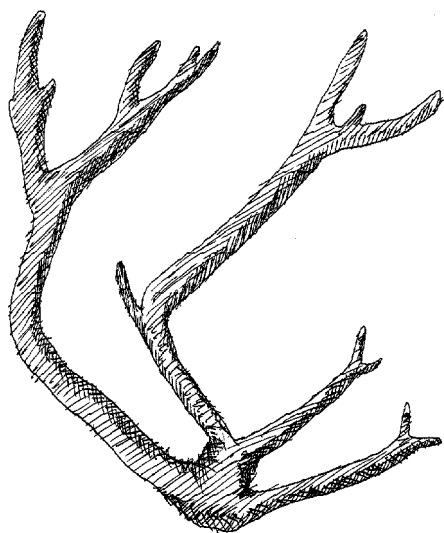
Intresset för den nya svenska skogspolitiken får också stor uppmärksamhet i andra länder. Sverige deltar aktivt i arbetet med att utveckla ett globalt hållbart skogsbruk, grundat på de principer som antogs vid Riokonferensen 1992.

Rennäring

Regeringen har föreslagit miljö mål för rennäringen. Förutom att ge god avkastning ska rennäringen ta hänsyn till fjällvärldens biologiska mångfald. Det kan bland annat ske genom att renägarna sätter samman sina hjordar så att de bättre anpassas till betesmarken. På så sätt tryggas växternas mångfald. Miljömålet tryggar på lång sikt hela den samiska kulturen.

Konflikter mellan naturvård och rennäringens ökade mekanisering har förekommit. Från sekelskiftet bör därför endast terrängfordon som inte förstör marken tillåtas.

Energi

Sverige ska bli ett föregångsland och skapa ett uthålligt samhälle. Välfärdssamhället behöver energi, men användning av energi påverkar klimatet, orsakar försurning och riskerar katastrofer. När vi förbränner fossila bränslen släpps koldioxid, svavel och kväveföreningar ut i luften. I jämförelse med andra länder använder Sverige inte så mycket fossila bränslen per invånare. Under 70- och 80-talen minskade de svenska koldioxidutsläppen från energisektorn. Vi måste fortsätta att minska förbrukningen av fossila bränslen. Ambitionen är att koldioxidutsläppen år 2000 ska stanna vid 1990 års nivå. Därefter ska de minska. Den ekonomiska politiken, utvecklingen av framtida energisystem liksom krav på transportsystemet blir avgörande.

Energisektorns utsläpp av försurande ämnen har minskat. Mellan 1980 och 1994 minskade svavelutsläppen med 90 procent. Kväveoxidutsläppen minskade med 50 procent. Det kan förklaras med den skatt på svavel, avgift på kväveoxidutsläpp från förbränningsanläggningar och regleringar av högsta tillåtna svavelhalt i bränsle som regeringen infört. Sådana styrmedel har gett effekt.

Många oroar sig för klimatförändringar. Växthuseffekten uppstår när växthusgaser som koldioxid, metan, kvävedioxid, ozon och stabila klorflourkarboner släpps ut.

Eftersom växthuseffekten är global måste problemen lösas med internationellt samarbete. Sverige driver därför på i arbetet med EUs klimatstrategi. EU är den drivande parten inom FNs klimatkonvention som i slutet av året ska besluta om nya åtaganden för industriländerna. Sverige har profilerat sig i arbetet med EUs försurningsstrategi. Sverige är också pådrivande i en annan konvention som arbetar med gränsöverskridande utsläpp av metaller, organiska ämnen, svavel och kväveoxider. Men naturligtvis ska vi också arbeta för att minska utsläppen av försurande och klimatpåverkande ämnen även på hemmaplan.

Lagstiftning, regleringar, skatter och ny teknik har gjort Sverige mer effektivt på att använda energi. Målet är att trygga tillgången på billig el, vilket är en förutsättning för en god ekonomi och välfärd. Energin ska komma från varaktiga, inhemska och förnybara energikällor. Samtidigt ska samhället ställa krav på säkerhet och miljövänlighet.

Varuproduktion

Tillverkning och konsumtion orsakar flera miljöproblem. Industrin bidrar till stora delar av vårt sopberg. Det mesta avfallet kommer från metall, papper och livsmedel. För att minska sopmängden försöker företagen utveckla olika sätt att hushålla med naturresurserna. Företagen ser bland annat efter hur de kan förbättra sin produktion och se över varornas miljöegenskaper när konsumenterna slutligen gör sig av med dem som avfall. Det är svårt att veta när gränsen är nådd för hur mycket utsläpp och avfall naturen tål. Arbetet med att förebygga risker med tillverkning och konsumtion är därför särskilt angeläget.

Riksdagen och regeringen har satt upp flera miljö mål för tillverkningsindustrin. Industrin ska rikta in sig mot ett resurssnålt kretsloppssamhälle, men det är svårt att mäta om industrin klarar ett så allmänt mål. Ett mål som är lättare att mäta är om produktion och konsumtion tillsammans kan minska miljöpåfrestningarna. Riksdag och regering har sagt att industrins svaveldioxidutsläpp ska halveras och att kväveoxidutsläppen ska minska med 30 procentenheter. Industrin har, enligt genomförda mätningar, uppfyllt de målen. För

varje miljöstörande anläggning ska det finnas moderna och ändamålsenliga villkor. Det slår Naturvårdsverket fast i ett tioårsprogram för industrins utsläpp. Redan nu kan vi konstatera att utsläppen har minskat sedan 1990. Framför allt har utsläpp från skogsindustrin minskat, men också metaller, lösningsmedel samt svavel- och kväveoxider. Glädjande nog minskar industriutsläppen inte bara i Sverige utan även i våra grannländer. Då minskar naturligtvis också belastningen på den svenska miljön.

Det är viktigt att industrin tar hänsyn till miljön. På så sätt kan samhället utveckla en helhetssyn där både miljö och tillväxt gynnas. Regeringen vill uppmuntra näringsliv och konsumenter att själva ta hand om miljön och utveckla ett miljömedvetande. Det kan ske genom att företag utvecklar miljöanpassad teknik eller genom att kunderna frågar efter miljöanpassade produkter. Sektorn miljöteknik ökar med 5 - 8 procentenheter varje år och Ingenjörsvetenskapsakademien har i en studie pekat på att det finns en stor förutsättning för Sverige att ytterligare öka denna sektor.

Kundernas ökade miljömedvetenhet är naturligtvis ett starkt påtryckningsmedel på näringslivet. Om företagen ska kunna konkur-

rera om miljö medvetna kunder så måste både produkter och tillverkning miljöanpassas. När konsumenternas sug efter miljövänliga produkter ökar kommer företagen att behöva anställa fler.

Samhället ställer nu hårdare miljökrav på sin upphandling. Byggnation, elektronik, uppvärmning, kemikalier, livsmedel och transporter är sådana områden där offentligsektorns upphandlingskrav är bra för miljön. 25 statliga myndigheter är nu med i ett projekt som bland annat ska samla erfarenheter kring miljöanpassad offentlig upphandling. Staten vill öka tempot så att miljötekniken snabbare kommer ut på marknaden. Tanken är att svenskt miljö kunnande och miljöteknik ska bli en stor och efterfrågad exportprodukt på den internationella marknaden.

Företagsanalytiker, banker och försäkringsbolag är intresserade av att veta i vilken utsträckning deras företagskunder är miljövänliga. Särskilda miljöredovisningar förekommer allt oftare i företagens årsredovisningar. I samband med bankernas kreditgivning och försäkringsbolagens bedömning av försäkringspremier krävs gemensamma system för sammanställning och analys av miljöinformation. Företagen börjar även använda sig av de internationella miljöledningssystemen ISO14000 eller EMAS. Arbete pågår också med att väva in miljöhänsynen i det svenska standardiseringsarbetet. Meningen är att samla in offentlig information om företagens miljöarbete så att alla har insyn.

För miljön i Östersjön spelar industrin stor roll. De västliga

östersjöländerna förväntas ytterligare minska sin nedsmutsning. Däremot kommer utsläppen från industrin i östlänterna att vara fortsatt höga. Sverige deltar nu i arbetet med att hjälpa östlänterna anpassa sig till EU:s miljölagstiftning. Det sker genom utvecklingsprogram, regionalt samarbete och företagskontakter.

Sedan 1994 har företagen ansvarat för hur avfall från förpackningar och bildäck ska tas omhand. Producentansvaret ska nu utvecklas ytterligare och kommer också att gälla skrotbilar, rivningsmaterial från gamla hus samt elektriska- och elektroniska apparater. En särskild strategi utvecklas för hur vi ska utveckla ett kretsloppsanpassat samhälle.

Sedan Sverige blivit medlem i EU arbetar vi tillsammans med övriga EU-länder för en säkrare hantering av kemikalier. Till 1998 har EU dock gett Sverige rätten att på vissa områden behålla sina strängare regler. Samtidigt ska EU på dessa områden göra en översyn av sina regler. Men det är inte bara inom EU det internationella kemikaliesamarbetet drivs. UNEP (FN:s miljöprogram) till exempel arbetar med informationsutbytessystem för handel med farliga kemikalier och utvärderar användningen av stabila

organiska miljögifter. OECD arbetar bland annat med att ta fram testmetoder och kriterier för klassificering av kemikalier.

Regeringen arbetar med att ta reda på hur samhället kan använda skatter på avfall för att minska mängden sopor. Naturvårdsverket redovisade i augusti 1996 ett förslag till hur vi ska bli bättre på att ta hand om vårt avfall.

Konsumentpolitik

Hushållen är källa för nära hälften av de svenska utsläppen. Ofta kommer nedsmutsningen från transporter, elanvändning, bostadsuppvärmning, avlopp och sopor. Därför är det viktigt att var och en av oss är medveten om hur vi ska bära oss åt för att uppträda miljövänligt. Regeringen vill göra det lättare för oss konsumenter att själva bedöma konsekvenserna av vårt uppträdande. Riksdagen har sagt att konsumtions- och produktionsmönster ska utvecklas som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling.

Glädjande nog är konsumenterna villiga att ta sitt miljöansvar, men för de miljömedvetna konsumenterna är

det inte lätt att hålla reda på om det finns miljöanpassade alternativ eller nya tekniker. Samhället underlättar för konsumenterna att medvetet välja en mer miljövänlig livsstil. Det nordiska miljömärkningssystemet Svanen är exempel på en sådan tjänst. Samtidigt är konsumenterna beroende av hur samhället byggs upp med bostäder och transporter. Konsumentverket hjälper till med information om uppvärmning av bostäder. Tillsammans med Bilindustriföreningen, Naturvårdsverket och Vägverket arbetar Konsumentverket också med konsumentinformation om bränsleförbrukning, miljöklasser och koldioxidutsläpp.

Samhällsplanering

Naturresurslagen talar om för oss vad som är god hushållning med mark, vatten och fysisk miljö. Dessa bestämmelser arbetas nu in i den nya miljöbalken. På så sätt stärks sambanden mellan miljöskydd och hushållningen med naturresurser. Plan- och bygglagen vill åstadkomma en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för oss som lever idag men även för framtida generationer. Lagen säger att kommunernas planering ska ta hänsyn till natur- och kulturvärden och leda till att bebyggelse, grönområden,

trafikleder och andra anläggningar tillsammans blir en väl fungerande enhet. Moderniseringen av Plan- och bygglagen har ökat miljöhänsynen i planeringen. Bland annat ska miljökonsekvenserna nu beskrivas innan man fattar beslut om plan som ger betydande påverkan. Detta så att beslutsfattarna ska vara medvetna om beslutets miljökonsekvenser.

Sveriges första nationalstadspark har förverkligats i Stockholm. Ytterligare två nationalstadsparker är på gång, dels i Uppsala, dels i Trollhättan.

Byggande och bostäder

Naturresurser och energi används när vi bygger och använder bostäder. Lagstiftningen kräver skydd av hygien, hälsa och miljö, energihushållning och värmeisolering samt hushållning med vatten och avfall. Resurshushållning är ett övergripande mål i sig. Återvinning av byggmaterial och val av byggmaterial ska ske efter särskilda principer. Den bostadspolitiska utredningen menar att miljökrav ska tillgodoses vid all ny- och ombyggnad. Bara miljövänliga byggprojekt ska få statsbidrag. Allergier, fukt och bristande ventilation är problem

som samhället måste ta i tu med. Sysselsättningsbidrag inom byggsektorn är särskilt inriktade mot detta. På internationell nivå har FN diskuterat boende, bebyggelse och stadsutveckling vid Habitat II-konferensen i Istanbul.

Boverket arbetar särskilt med miljö- och hälsoriktigt byggande och boende, återanvändning och överkänslighet mot el. Särskilda utredare arbetar med kvalitetsystem i byggprocess och förvaltning samt hur staten organiserat översynen inom plan-, bygg- och bostadssektorn.

Valet av byggmaterial ska skona miljön, men också motverka dålig hälsa. Samhället behöver ta reda på vilka konsekvenser en ökad återanvändning av byggmaterial medför.

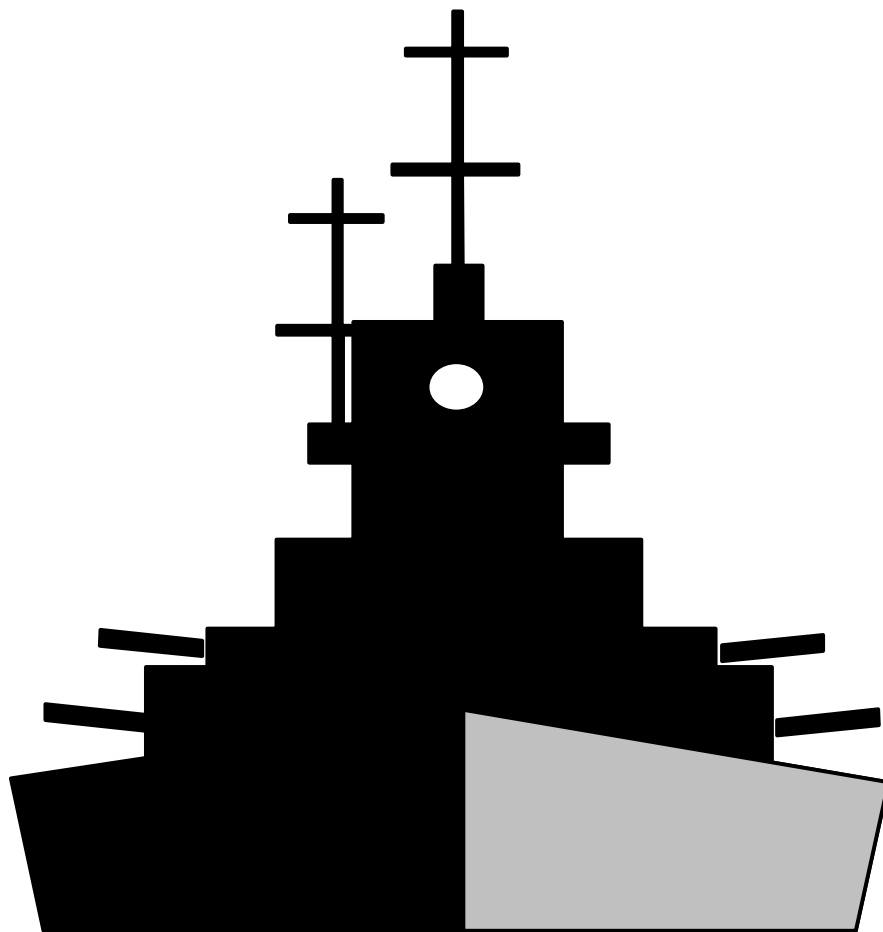
Försvaret

Försvarsmakten genomför stegvis sin miljöpolicy från 1993. I en miljöplan från 1996 redovisar försvaret sin miljöpåverkan och vilka miljö mål som ställts. Bland annat ska utsläpp av ozonnedbrytande ämnen bli så små som möjligt, utsläpp av växthusgaser från fossila bränslen ska begränsas, energiförbrukningen ska minska, likaså spridningen av miljöskadliga ämnen. Kretsloppsprincipen, försiktighetsprincipen och principen om bästa möjliga teknik ska tillämpas, buller ska begränsas, utbildningen av miljöhandläggare ska fortsätta. En lägesredovisning över miljöfarliga lämningar har presenterats. Koncessionsnämnden har prövat samtliga flygflottiljer. Miljöanpassningen av försvaret betalas med pengar som kommer från ordinarie försvarsuppgifter. Riksdagen menar att en rimlig avvägning måste göras mellan miljöarbetet och landets försvar.

Miljömedvetandet har också ökat inom det civila försvaret. Räddningsverket är en av de statliga pilotmyndigheter som ska ta fram miljöledningssystem. Tillsammans med Kustbevakningen har Räddningsverket sett över beredskapen för oljebekämpning. Internationellt deltar Sverige i NATO:s miljö-

kommitté. Sverige samarbetar också med USA:s försvarsmakt om bland annat buller och miljöhänsyn vid materielanskaffning. Svenska och amerikanska försvarsdepartementen har tillsammans tagit fram riktlinjer för miljön inom den militära sektorn. Syftet är att hjälpa andra stater med att ta

fram miljö policies för sina försvarsmakter. Också de nordiska länderna har kommit överens om att hjälpa de baltiska staterna, Ryssland och Polen med miljön inom försvarsmakten.

Arbetsmarknads- politik

Miljön ska gå som en röd tråd genom platsförmedling, vägledning, rehabilitering och åtgärder. Arbetsmarknadspolitiken riktar in sig på sysselsättningsskapande åtgärder som skapar miljö vänliga jobb och utvecklar miljövänlig teknik. Miljöinriktade arbetsmarknadsutbildningar sprider på sikt miljömedvetenhet och miljö kunskaper.

Tillsammans med Naturvårdsverket tar Arbetsmarknadsverket fram mål för hur miljön och arbetsmarknadspolitiken ska vävas samman. Arbetarskyddsverket och Rådet för arbetslivsforskning granskar samtidigt hur kretsloppet fungerar i olika branscher. Företag och samhälle samarbetar med att förena sysselsättning med en hållbar utveckling.

Regeringen satsar 1 miljard kronor på bidrag till miljö vänliga sysselsättningsåtgärder. För att få bidrag måste förslaget förbättra miljön, utveckla ny teknik och öka sysselsättningen. Även ROT-program, ALU-projekt och beredskapsjobb får ökad miljöinriktning. Delegationen för ekologisk omställning utvärderar tidigare bidrag för sysselsättning och miljö. Länsarbetsnämnderna menar att arbetsmarknadsutbildningar med

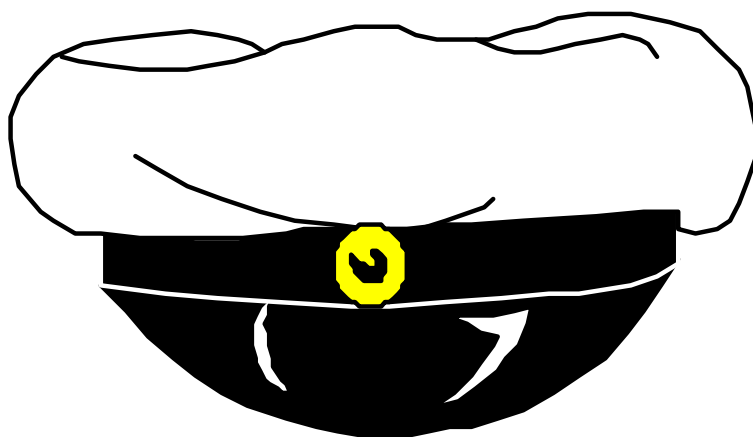
miljöinriktning har höjt kompetensen och gjort kursdeltagarna mer attraktiva på arbetsmarknaden.

Utbildning, Forskning och Utveckling

Redan på dagis får barnen lära sig ta ansvar för naturen. Utbildningsdepartementets måldokument för pedagogisk verksamhet ger en god grund för miljö undervisning i skolan. I skolornas läroplaner regleras vilka kunskapsmål miljö undervisningen ska ha i grund- och gymnasieskolor. Skolverket undersökte 1996 miljö undervisningen i skolorna. Det visade sig att undervisningen till stora delar följer de mål som Agenda 21 anger och att ideella miljö organisationer deltar i undervisningen. Många skolor har ambitiös miljö undervisning och intresset för miljöarbetet har ökat. Ändå menar Skolverket att det är anmärkningsvärt att skolornas miljöarbete inte fått större genomslag. Lokala politiker och tjänstemän måste stödja miljö undervisningen bättre. Kontakterna inom olika miljö nätverk kan utvecklas, menar Skolverket och regeringen.

Vissa examina inom den högre utbildningen, bland annat examina för lärare och civilingenjörer, anger särskilda krav på miljökunskaper. Högskolornas ökade frihet att profilera sig har lett till ett större utbud av miljöutbildningar. Varje högskola tar fram strategier för hur miljöutbildningen ska utvecklas. Sedan 1992 har högskolorna satsat 4 miljoner kronor om året på särskild miljöutbildning inom tekniska, ekonomiska, administrativa och sociala områden. I europeisk jämförelse har Sverige kommit långt med att föra in miljöfrågorna i högskolan. COPERNICUS-programmet samlar 200 europeiska universitet kring gemensamma miljösmål. Men de tvärvetenskapliga

miljöstudierna har svårt att passa in i högskolornas organisation. Större elevinflytande och arbete över ämnes- och fakultetsgränser kan bryta hämmande strukturer. Skolan kan kompensera bristen på kunskaper genom att bjuda in föreläsare, men då blir kontinuiteten lidande. När Högskoleverket utvärderar högskoleutbildningen vill regeringen att verket tittar närmare på miljöfrågorna. Forskare måste skapa internationella nätverk kring globala miljöfrågor. Inför EU:s femte miljöhandlingsprogram har Sverige poängterat hur viktig miljöforskningen är i arbetet för en hållbar utveckling. Sverige satsar 120 miljoner på miljöforskning och miljöutbildning i Östersjöländerna.

Lokalt och regionalt miljöarbete

Sveriges nationella Agenda 21-kommitté stöder Agenda-21-arbetet runt om i Sverige och arbetar med att sprida goda exempel. Agenda 21 kommittén sammanfattar Sveriges Agenda 21-arbete i en rapport som lämnas till FN:s extra generalförsamling som ska utvärdera och stärka den internationella uppföljningen av Agenda 21, FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling.

Alla Sveriges 288 kommuner håller på att ta fram lokala program för en hållbar utveckling. Och det lokala engagemanget är stort. I Sverige har Agenda 21 växt underifrån. Kommuner, ideella organisationer, näringsliv och vanliga människor är med och knyter kontakter i miljönätverk. Regionalt deltar kommunförbunden och länsstyrelserna. Länsstyrelserna driver på för att genomföra de nationella miljömålen. De ansvarar för regional miljöövervakning, samordnar kommunernas miljöarbete, arbetar med tillstånd och tillsyn samt för att bevara den biologiska mångfalden.

Internationellt miljösamarbete

Världens miljöproblem har blivit svåra att klara av. Färskvattnet sinar, klimatet förändras, den skadliga ultravioletta strålningen ökar och människor flyr från miljödrabbade områden. För att komma tillrätta med sådana problem måste jordens länder samarbeta. Vid FN:s konferens i Rio 1992 kom länderna överens om en deklaration för miljö och utveckling samt ett mer detaljerat handlingsprogram för en hållbar utveckling - Agenda 21. Rio-deklarationen framhåller att hållbar utveckling, vilket innebär ren miljö, fred, rättvisa, välfärd och demokrati, ska vara mål för alla länder. Det finns ett klart samband mellan miljö och utveckling. Dels leder i-ländernas livsstil till hög energiförbrukning och stora sopberg. Dels leder fattigdomen och överbefolkningen i i-länderna till oacceptabelt slitage på vatten, skog, mark och kust. I båda fallen måste målet vara att alla människors grundbehov tillfredsställs på ett sådant sätt att naturen klarar av belastningen. För att klara den ambitionen krävs både nationella och internationella ansträngningar.

Sommaren 1997 samlas världens alla länder i FN-högkvarteret i New York för att följa upp hur beslutet från Rio har fungerat i verkligheten.

Mötet beslutar också om nya tillvägagångssätt för att de deltagande länderna ska kunna förverkliga målet om en hållbar utveckling. Den svenska regeringen ser positivt på New York-mötet och väntar sig att mötet leder till en prioritering av vilka miljöområden som är viktigast att ta itu med inför 2000-talet.

FN-kommissionen för hållbar utveckling har granskat ländernas arbete efter Rio-mötet. Kommissionen har skaffat sig en central roll när den tagit fram rekommendationer och förslag till de deltagande staterna. Nu förbereder kommissionen New-York-mötet. Delegationerna kommer bland annat att diskutera kommissionens framtida roll.

Också FN:s miljöprogram, UNEP, har en central roll i arbetet med en hållbar utveckling. UNEP jobbar bland annat med marin miljö, miljölagstiftning, kemikalier, ekonomiska styrmedel, miljöövervakning, handel och miljö samt militärens miljöansvar. 58 länder är med i UNEP:s styrelse, däribland Sverige. Den svenska hållningen är att FN:s miljöprogram ska ha tydligare ansvar i förhållandet till FN:s kommission för en hållbar utveckling och en ändamålsenlig finansiering.

Också FN:s fackorgan, fonder och program stöder nationernas arbete efter Rio-konferensen.

Utvecklingsbankerna hjälper länderna att genomföra Agenda 21.

Medlemskapet i EU ger Sverige möjlighet att påverka EU i svensk riktning. När EU tar till sig de svenska miljöargumenten får dessa större tyngd. Svenskt miljöarbete har fungerat väl sedan Sverige blev medlem och EU driver nu en bättre miljöpolitik.

Östersjöländerna beslutade i Visby 1995 att regionen ska utvecklas i enlighet med målet om en hållbar utveckling. I tre handlingsprogram har länderna lagt upp riktlinjerna för mellanstatliga kontakter, ekonomiskt samarbete och miljöskydd. I Saltsjöbaden beslutade länderna att utveckla en Agenda 21 för Östersjöområdet där målet är en hållbar utveckling. Sektorerna energi, transporter, jordbruk, skogsbruk, industri, fiske och turism ska ta ett eget ansvar i agendan. Det är viktigt att de baltiska staterna och Polen redan nu börjar anpassa sig till EU:s lagstiftning. Den snabba tillväxten i dessa länder kan leda till nya problem. Sådana problem måste redan nu förebyggas. Sverige är mycket aktivt i östersjöarbetet och ansvarar bland annat för samarbetsorganisationens sekretariat.

Internationellt tycker Sverige att vissa samarbetsområden är särskilt

viktiga. Sverige ska driva på för att alla konventioner (internationella lagar) som finns följs upp och tillämpas, för att hållbara konsumtions- och transportbeteenden utvecklas, för att hållbar utveckling får en säkerhetspolitisk dimension, för att utveckla och tillämpa metoder för ett hållbart nyttjande av naturresurser, för att bebyggelse ställs om mot kretsloppstänkande samt för att riskerna vid kemikalieanvändning minskar.

Internationellt utvecklings-samarbete

Miljö arbetet måste vävas in i biståndsarbetet. Om u-länderna ska klara Agenda 21-målen måste i-världen vara med och betala. Sverige avsätter 0,7 procent av bruttonationalinkomsten till utvecklings-samarbete med andra länder, så att bland annat Agenda 21 ska kunna genomföras i tredje världen. Ett av Riksdagens sex biståndsmål är *framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön*. Även många svenska biståndsorganisationer har tagit fram strategier för en hållbar utveckling.

EU har ökat tempot för att föra in miljön i biståndsarbetet. Kommis-

sionen har föreslagit en bistånds-förordning om olika miljöinsatser vilken har godkänts av Rådet. Målsättningen är att ambitionen om en hållbar utveckling vävs in i det så kallade Loméavtalet som styr EU:s utvecklingssamarbete. I EU:s samarbete med Asien, Latinamerika och Östeuropa ska 10 procent öronmärkas för miljöprojekt. Sverige driver också på Kommissionen för att genomföra miljökonsekvensbeskrivningar för alla projekt inom utvecklingssamarbetet. Från svensk sida knyts vissa förhoppningar till Sidas medverkan i arbetet med EU:s biståndspolicies. Sida har själva tagit fram ett handlingsprogram för hållbar utveckling och riktar nu in sig mot bland annat utveckling av miljöinstitutioner, miljölagstiftning, miljöforskning och miljöekonomi. Inom FN:s arbete för hållbar utveckling samt inom till exempel Klimatkonventionen, Konventionen för biologisk mångfald och Ökenkonventionen, arbetar Sida för en effektiv uppföljning.

Handel och miljö

Bland annat OECD menar att internationell handel kan leda till effektiv resursanvändning och spridning av miljöanpassad teknik. Men för att dessa positiva effekter ska bli verklighet måste en friare handel följas av en effektiv miljöpolitik.

Sverige tycker att handels- och miljöpolitiken ska utformas så att de stödjer varandra. Detta genom att exempelvis jobba för att Sveriges utvecklade miljöpolitik sprids till våra handelspartners. Då kan vår handel med omvärlden utvecklas. Sveriges höga miljöambition kan nämligen bli ett konkurrensmedel. Det är också viktigt att undvika konflikter mellan miljö- och handelspolitiska beslut. För många varor är det samma regler i alla EU-länder. Det är därför viktigt att Sverige jobbar för att gemensamma EG-regler har en hög miljöskyddsnivå. I vissa fall bör medlemsstaterna få ha hårdare miljökrav.

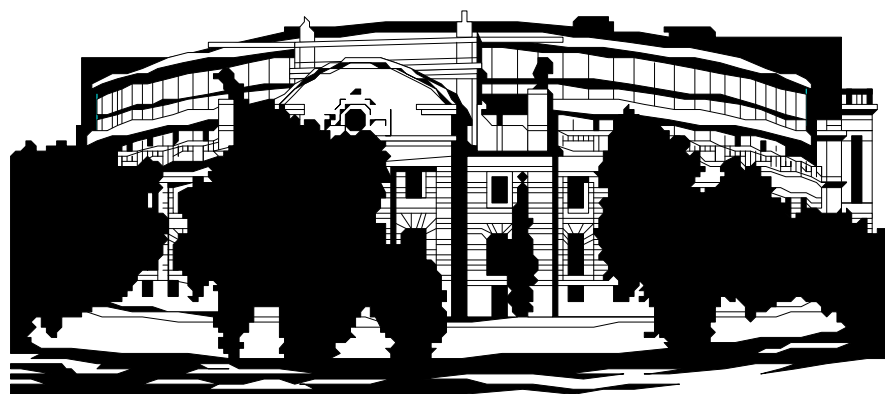
Sverige arbetar inom världshandelsorganisationen (WTO) för att handel och miljö ska samverka för en hållbar utveckling. En viktig fråga är att ta bort risken för konflikt mellan handelsreglerna och internationella miljöavtal. Det är också viktigt att miljöargument inte

utnyttjas för att gynna det egna landets produktion. Sverige arbetar för frihandel, särskilt på sådana områden där det kan antas leda till positiva miljöeffekter. Sverige har lång frihandelstradition och stort förtroende hos u-länderna. Vi har goda möjligheter att delta i diskussioner om nord/syd-konflikten och dess miljöfrågor. Handel-, bistånds- och miljöpolitiken kan här stödja varandra så att Sverige uppmuntrar en hållbar utveckling även i u-länderna.

Miljöledning inom stats- förvaltningen

Staten ska vara ett föredöme i miljöarbetet. Miljöhänsyn ska vävas in i all statlig verksamhet. Många företag har redan börjat använda sig av miljöledningssystem. Det innebär att miljöarbetet systematiseras, att tydliga mål utarbetas med regler, ansvar, rutiner för uppföljning samt att arbetet redovisas i företagets årsredovisning. Inom staten ska

miljöledningssystemen fungera på samma sätt. Intresset är stort och regeringen har redan utsett 25 försöksmyndigheter som ska se över den miljöanpassade upphandlingen, göra en miljöutredning samt ta fram en miljöpolicy och en handlingsplan. Pilotprojektet redovisas våren 1998 i årsredovisningen till regeringen och riksdagen.

3. OECD rekommenderar

I början av 90-talet började OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) granska den miljöpolitik som drivs av organisationens medlemsländer. Genom att bedöma medlemsstaternas miljöpolitik vill OECD informera regeringarna om vilka miljöåtgärder de varit framgångsrika med och vilka de varit mindre framgångsrika med. Genom sådana signaler vill OECD bidra till att förbättra de enskilda ländernas miljöarbete och därigenom det gemensamma miljöarbetet.

År 1995 började OECD se över Sveriges miljöpolitik. Förutom att granska och värdera politiskt underlag, expertunderlag och statistiskt underlag, har företrädare för OECD träffat representanter för den svenska regeringen, miljömyndigheterna, sektorsmyndigheterna, branschen, enskilda miljöexperter och andra berörda organisationer.

Sverige kommer att ta fasta på OECD:s rekommendationer. Miljöarbetet drivs vidare i avsikt att nå de mål som ställts upp.

En handlingsplan för att åtgärda rekommendationerna togs fram under hösten 1996.

För transportsektorn innebär OECD:s rekommendationer att Sverige bör utveckla kostnadseffektiva åtgärder i syfte att begränsa ökningen av vägtrafiken. Rekommendationerna innebär vidare att reglerna bör skärpas för avgasutsläpp samt att privat-användningen av tjänstebilar bör minska. Användningen av ekonomiska styrmedel bör öka.

Inom energisektorn bör Sverige sträva efter att nå ökad effektivitet i användningen av energi. Vi bör också sträva efter att minska utsläpp av koldioxid och flyktiga organiska ämnen. Förnyelsebara energikällor bör i ökad utsträckning användas.

OECD:s rekommendationer pekar på behovet av ett utökat producentansvar för olika produktgrupper. Inom jordbruket bör Sverige utveckla en nationell strategi för ett hållbart jordbruk. Större vikt bör läggas vid kostnadseffektiva lösningar. Inom skogsbruket bör ett mål för ett hållbart brukande sättas upp.

Som en återkoppling till rekommendationerna delger Sverige OECD handlingsplanen.

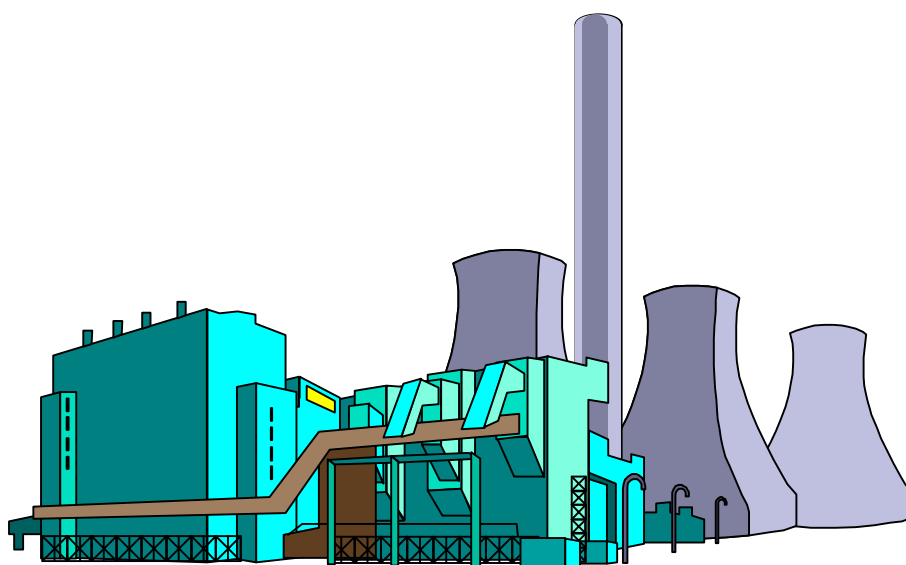
4. Kärnsäkerhet och strålskydd

Statens kärnkraftinspektion (SKI) och Statens strålskyddsinstitut (SSI) redogör varje år för säkerheten och strålskyddet vid de svenska kärnkraftsverken. Vart tionde år måste reaktorägarna granska säkerheten för varje reaktor. SKI rapporterar reaktorernas tillstånd till regeringen.

Avstängningar för översyn av vissa reaktorer har tagit längre tid än planerat. Snabbstopp har blivit fler, men antalet rapporterade händelser är oförändrat jämfört med förra

året. Till följd av en händelse vid Oskarshamn II såg SKI över rutiner för hantering, verifiering och dokumentation av drift.

Efter omfattande renovering har Oskarshamn I-reaktorn fått tillstånd att köra. Reaktorn klarar nu dagens högre krav på säkerhet, men SKI kräver ytterligare moderniseringar. Oskarshamnsverket har i och med renoveringen lärt sig ytterligare hur anläggningen kan förbättras. SKI förlitar sig på att kärnkraftverket nu genomför förbättringar.

Sverige har sju olika typer av reaktorer. De äldsta måste nu moderniseras. SKI har fått information från kraftbolagen om vilka moderniseringsprogram som är på gång. Erfarenheten visar att åldersslitage måste hållas under särskild uppsikt. Vid kontroller upptäcker kärnenergibolagen svagheter och skador. SKI menar att det är viktigt att kontrollprogrammen utvecklas ytterligare.

När SKI bedömer säkerheten vid anläggningarna ser de särskilt på hur människor, teknik och organisation samspelar. Kärnkraftverket i Barsebäck granskas särskilt ingående eftersom samspelet tycks brista. Årets erfarenheter har inte gett SKI skäl att minska den särskilda tillsynen av Barsebäck. Också Ringhalsverket har varit särskilt uppmärksammat. En handlingsplan är genomförd och de problem som tidigare fanns har inte upprepats.

Kärnkraftsverkspersonalens totala strålningsdos väntas bli något lägre för 1996 än för föregående år. SSI menar att kärnkraftsbolagen ytterligare måste anstränga sig för att minska personalens stråldoser. Det arbetet måste ingå i förnyelse- och förändringsarbetet.

De strålningsdoser som allmänheten får från utsläpp av radioaktiva ämnen till luft och vatten, ligger

avsevärt under den av SSI fastställda gränsen.

Som väntat observeras förhöjda halter av radioaktiva ämnen i vatten i närheten av kylvattenutsläppen. Halten av radioaktiva ämnen i prover från land miljö är ärmcket låg.

Använt kärnbränsle och kärnavfall hanteras på ett bra sätt, konstaterar SKI och SSI.

Kärnkraftsindustrin uppfyller de krav som myndigheterna ställer på beredskapen mot olyckor. Vissa mindre brister finns vad gäller främst organisation, instruktion och utbildning. SSI kommer att följa upp hur detta ska förbättras.

Miljödepartementets skriftserie - tidigare häften:

1:1996

Med andra ögon

-OECD granskar svensk miljöpolitik, Sammanfattning av OECD

Environmental Performance

Review of Sweden

Alla drar åt samma håll

Miljödepartementet presenterade i 1997:års miljöskrivelse vad den åstadkommit under föregående år. Den här broschyren är en kort sammanfattning av innehållet i skrivelsen.

Samhällets olika sektorer ansvarar för hur de ska hushålla med naturens resurser och föra in hänsynen till miljön i sina verksamheter. Regeringens miljöskrivelse 1996/97:50 beskriver regeringens arbete med att ta fram olika miljöstrategier för olika sektorer i samhället.

OECD har sett över miljöarbetet i Sverige och lämnat rekommendationer på hur det kan förbättras.

Statens strålskyddsinstitut (SSI) och Statens kärnkraftsinspektion (SKI) rapporterar om säkerheten och skyddet vid de svenska kärnkraftsverken.

MILJÖ DEPARTEMENTET

De sektorer som redovisas är:

- *Ekonomisk tillväxt och miljö,
- *Kommunikationer,
- *Jordbruk,
- *Fiske,
- *Skogsbruk,
- *Rennäring,
- *Energi,
- *Varuproduktion,
- *Konsumtionsfrågor,
- *Samhällspölanering,
- *Byggnad och bostäder,
- *Försvaret,
- *Arbetsmarknadspolitik,
- *Utbildning, forskning och utveckling,
- *Kultur,
- Lokalt och regionalt miljöarbete,
- *Internationellt miljöarbete,
- *Internationellt utvecklingsarbete
- *Handel och miljö,
- *Miljöledningssystem inom statsförvaltningen